

Fyrisån

Efter inlandsisens tillbakagång för c:a 10 000 år sedan höjer sig vårt land successivt. För 4 000 år sedan var Fyrisåns nuvarande bevattningsområde en havsvik. Uppstickande delar av Uppsalaåsen låg som öar, t ex Sibirien vid Ärna.

Vid Kristi födelse låg vattennivån ungefär 10 m högre än idag och ån utgjorde en Målarvik, som var seglingsbar till Gamla Uppsala. En stor del av den mark, där den nuvarande staden ligger, var täckt av vatten. Allt eftersom vattnet drog sig tillbaka, tog människorna de torrlagda områdena i besittning och anlade nya hamnar.

Vattnet har stor betydelse för både stad och land. Fyrisån, som skiljelinje mellan Uppsalas västra och östra stadsdelar, utgjorde tidigare bl a en gräns mellan olika sociala miljöer. Idag finns inte dessa skillnader och stadens många broar ger oss goda möjligheter att passera ån.

Vattnet ger liv åt staden inte minst genom åkanternas högresta träd med yppiga kronor, vilka starkt bidrar till rening av luften. Åns stränder ger fina upplevelser under alla årstider och för alla åldrar.

”Ändes ån” är ett dialektalt uttryck för längs med ån.

Mer information om Uppsala finns på Kommuninformation, Stadsbiblioteket och Upplandsmuseum samt Stadsarkivets CD ”Lär känna ditt Uppsala”.

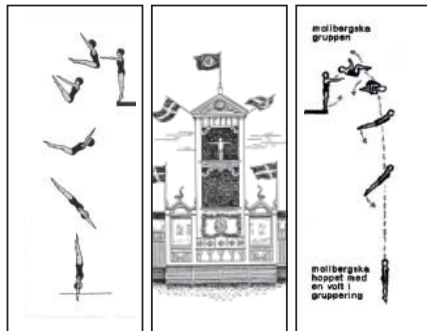
Fritids- och naturkontoret ansvarar för promenadvägen, telefon: 018-727 40 00 www.Uppsala.se

tyck, 2001 Temabild, Ostarvåla - Bild: Sven Anders, Bengt Ismberggård, Boel, Sven Anders, Bengt Ismberggård, Galvry Jonson, Kersti Grenell, Magnus Mattsson, Symbol: Maria Kallsson, Samordnare: Maria Wold Hoel.

Fyrisbadet invigdes 1959 och fick landets första 50-metersbassäng med tempererat vatten och ett internationellt godkänt hoppstorn. Nu heter anläggningen Fyrisbadet och innehåller äventyrsbad, relaxavdelning, restaurang, sporthallar, utomhusbad och camping m.m.

Isanderska hoppet Hopptorn, Fyrisbadet 1925-1957. Mollbergare gruppen

Uppsala Simsällskap bildades 1796 – kanske världens äldsta idrottsförening. Två uppsalsimmare, Lars Fredrik Isander och Fredrik Mollberg har fått sina internationellt erkända simhopp uppkallade efter sig.

Carl von Linné utvecklade på 1740-talet den botaniska trädgården, nuvarande Linnéträdgården i det gamla Svartbäcken. På äldre dagar kallades han ”Svartbäcksgubben”.

Carl Peter Thunberg, oljemålning av Per Kraft d.y. 1808.

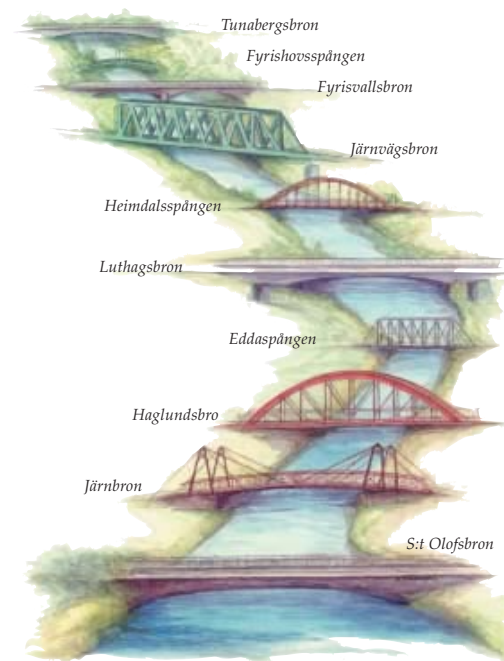
Carl Peter Thunberg (1743-1828) var professor i botanik vid Uppsala universitet. Han var en framgångsrik Linnélärjunge och vistades många år i Sydafrika och Japan. Han utforskade bl.a. Japans flora och publicerade Flora Japonica. Thunberg är i dag mer känd i Japan än i Sverige.

Svartbäcksgatan är tidigt omnämnd. Så småningom blev den Riksväg 13. Svartbäckstullen låg vid den gamla stadsgränsen mot norr. Hantverkare och köpmän måste ha tillstånd för att komma in i staden och betalade tull på de varor de förde in. Tullportar med vakter fanns vid alla infarter. Kring 1810 upphörde verksamheten men tullhuset fanns kvar in på 1900-talet.

Svartbäckstullen, omkring 1900.

Välkommen till en vandring Ändes Ån Svartbäcken / Librebäck

Ändes Ån promenadväg
Promenadvägen är 5 km lång. Den är lätt framkomlig för cykel, barnvagn och rullstol.

Väster om ån Librobäck

Librobäck är en stadsdel i Uppsalas nordvästra utkant, som domineras av företag och industrier med olika verksamhet.

Industriområdet har fått namn efter Librobäckens, som slingrar sig genom området, sista biten före utloppet i Fyrisån går den under jord.

Omkring 500 f.Kr. fanns ett vadställe över Fyrisån 250 m norr om Seminariet vid Sandkällan. Söder om Sandkällan sträckte sig en stor havsfjärd.

Från Ströby till utflödet i Fyrisån bildar Librobäck en slingrande ravin i lerslätten. Den är som mest 30-100 m bred och 4-7 m djup. I stort saknar den träd och buskar, men vid utflödet i Fyrisån är vegetationen frodig, vilket gynnar flera fågelarter, bl. a. hämpling och grönfink.

Trädgårdssångarens porlande sång, ibland rosenfinkens, ljuder från lövverket nära ån.

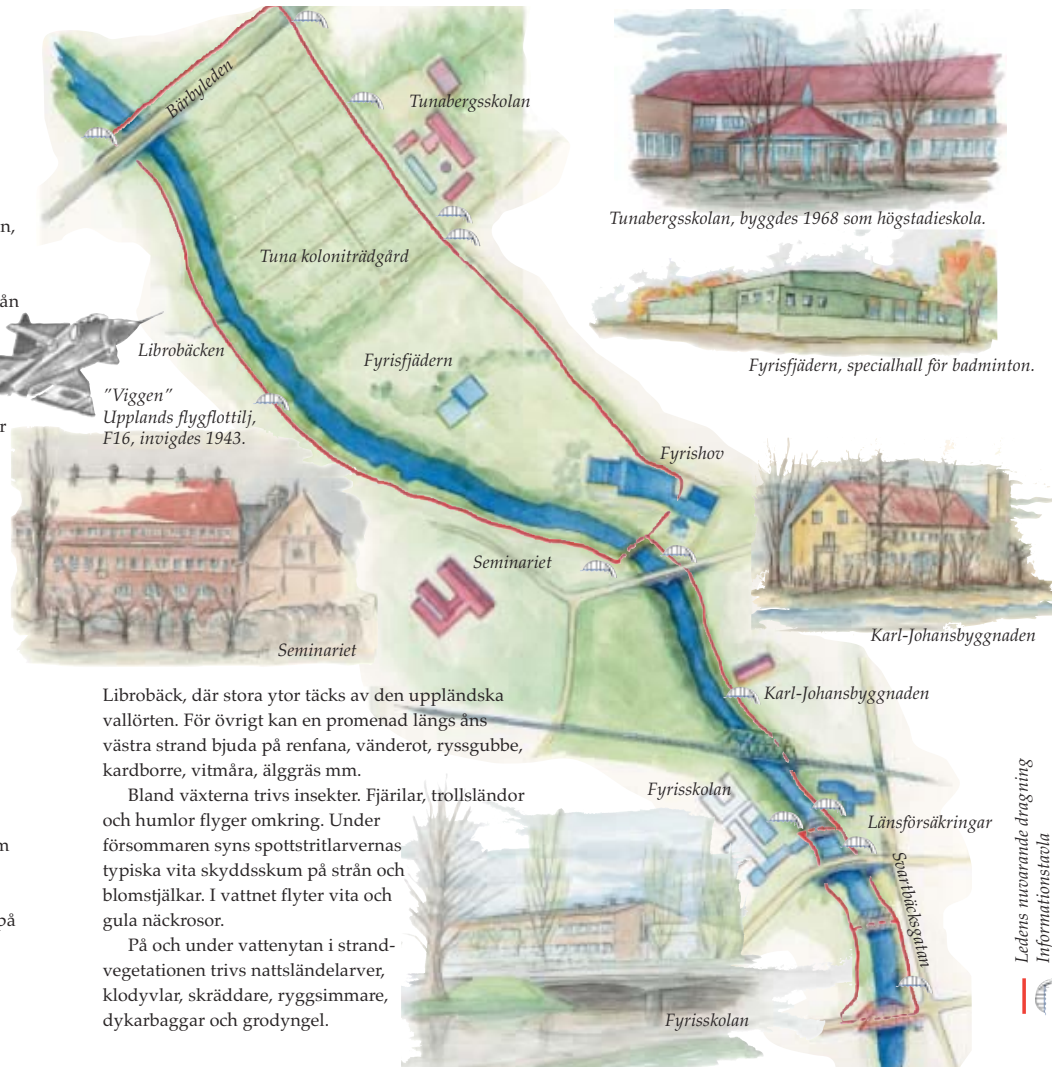

Gräshoppsångare

Uppländsk vallört

Även nattvandrarerna kan njuta av fågelsång, som gräshoppsångarens svirrande i buskagen, näktergalens smackande som tränger igenom övriga stämmor och kornknarren som envetet raspar ute på fälten.

Bland träden längs Fyrisån dominerar alm, al, lönn och pil. Stränderna kantas av artrik örtvegetation. Det gäller inte minst markerna vid

Librobäck, där stora ytor täcks av den uppländska vallörten. För övrigt kan en promenad längs åns västra strand bjuda på renfana, vänderot, ryssgubbe, kardborre, vitmåra, älggräs mm.

Bland växterna trivs insekter. Fjärilar, trollsländor och humlor flyger omkring. Under försommaren syns spottstritarvernas typiska vita skyddsskum på strån och blomstjälkar. I vattnet flyter vita och gula näckrosor.

På och under vattenytan i strandvegetationen trivs nattsländelarver, klodyvlar, skraddare, ryggsimmare, dykarbaggar och grodyngel.

Tunabergsskolan, byggdes 1968 som högsta skola.

Fyrisfjädern, specialhall för badminton.

Karl-Johansbyggnaden

Länsförsäkringar

Öster om ån Svarbäcken

”De Swarta bæk”, omnämnd redan 1305, har givit namn åt stadsdelen. Bäckens rinner ut strax norr om Haglunds bro. På medeltiden gick en viktig processionsväg genom Svarbäcken mellan Domkyrkan och Gamla Uppsala kyrka. En ny markerad pilgrimsled, Eriksleden, har lagts så nära den gamla leden som möjligt.

I Svarbäcken byggdes ett av Uppsalas första industriområden, men redan tidigare fanns det flera tegelbruk i stadsdelen.

Karl-Johansbyggnaden är ett f.d. bränneri från 1700-talet och inrymmer numera administrationslokaler för Uppsala kommun. Byggnaden är kulturhistoriskt intressant.

Hästens Skofabrik, tidigare kallad ”Sko-Lasses”, blev på 30-talet Uppsalas största arbetsplats med 350-400 anställda. Då tillverkades dagligen 1000 par skor. År 1960 ändrades namnet till Hästens skofabrik AB.

Huset har rustats upp av Länsförsäkringar och används som huvudkontor.

Ledens nuvarande dragning
Informationstaxla